

onderwijsinstellingen gedroeg zich dienovereenkomstig – en die instellingen bleven alle of bijna alle subsidies uit de staatskas ontvangen en van vervolging of bestraffing was geen sprake!

Wij noemden van Dams onwil en onvermogen om door te zetten. Inderdaad, hij was er de man niet naar om drastisch in te grijpen. Maar waarom heeft ook de bezetter dat ingrijpen nagelaten? Er is geen enkel stuk bewaard-gebleven dat ons daarover inlicht, maar wij kunnen wel veronderstellenderwijs enkele factoren aangeven.

Men moet dan, dunkt ons, in het oog houden dat Seyss-Inquart in de onderwijssector van meet af aan niet al te brusk opgetreden is. Het kwam hem niet op de onderwijskrachten aan maar op de jeugd die voor het nationaal-socialisme gewonnen moest worden. In de lente van '42, toen zijn gelijkschakelingsstreven mislukt was, begreep hij wel dat die jeugd voorlopig voor hem onbereikbaar geworden was; een nieuwe, krachtige poging om haar te winnen, kon eerst ingezet worden als Duitsland de overwinning behaald had. Zou een volslagen schoolstrijd in bezet Nederland tot die overwinning bijdragen? Zeker niet. Zulk een schoolstrijd, gevoerd tegen het bijzonder onderwijs, zou door de binding van de protestantse scholen aan de Nederlandse Hervormde Kerk en aan de Gereformeerde Kerken licht in een kerkstrijd kunnen omslaan waar ook de katholieke kerk aan zou deelnemen; te voorzien viel dat zulks mede grote onrust zou veroorzaken in de wereld van het openbare onderwijs. Al die onrust wilde de *Reichskommissar* voorkomen. Vandaar dat hij, hoewel de voornaamste aspecten van het Schoolverzet hem bekend geweest zijn, er niet op gereageerd heeft; hij heeft nagelaten, de *Sicherheitspolizei* opdracht te geven, met de harde middelen in te grijpen die deze tot haar beschikking had.

Een constatering achteraf? Inderdaad. Maar men zou de morele waarde van het standhouden, meer dan twee jaar lang, van vele duizenden bestuursleden en onderwijskrachten miskennen, indien men zich niet scherp voor ogen stelde dat zij niet wisten wat *wij* zoveel jaren later kunnen overzien. Dat zij voor hun eigen gevoel in trouw aan hun geloof hun leven in de waagschaal stelden, wordt niet weerlegd door het feit dat er nauwelijks slachtoffers zijn gevallen.

Episcopaat

Hoe was de houding van de katholieke onderwijsinstellingen? De lezer is ze in het voorafgaande niet tegengekomen.

Wij willen er aan herinneren dat in de weken van de crisis rond de eerste